

13.6.2021

VN/6248/2021
VN/6248/2021-STM-6

Sisäministeriön kirjaamo
kirjaamo@intermin.fi
 Poliisiosaston lainsäädäntöyksikkö
lainsaadantoyksikko_poliisiosasto@intermin.fi

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto uudistetusta poliisin henkilötietolainsäädännöstä sekä lainsäädännön toimeenpanosta Poliisihallituksessa

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019, jäljempänä poliisin henkilötietolaki) hyväksyttiin eduskunnassa 18.3.2019 ja tuli voimaan 1.6.2019. Lailla kumottiin vuonna 2003 annettu samanniminen laki (761/2003).

Poliisin henkilötietolaki sisältää yleislainsäädäntöä täydentäviä säännöksiä, joita sovelletaan poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn. Poliisin henkilötietolain kokonaisuudistuksen keskeisenä tavoitteena oli saattaa laki vastaamaan uuden tietosuojan yleislainsäädännön vaatimuksia. EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU 2016/679) alettiin soveltaa 25.5.2018. Asetusta täydentää ja täsmentää kansallisesti 1.1.2019 voimaan tullut tietosuojalaki (1050/2018).

Samaan aikaan tietosuojalain kanssa tuli voimaan henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettu laki (1054/2018, rikosasioiden tietosuojalaki), jolla on pantu kansallisesti täytäntöön ns. rikosasioiden tietosuojadirektiivi (EU) 2016/680.

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa uudistetusta poliisin henkilötietolainsäädännöstä sekä lainsäädännön toimeenpanosta Poliisihallituksessa ja sen alaisessa hallinnossa eduskunnan hallintovaliokunnalle laadittavaa selvitystä varten.

Lausuntopyynnössä on pyydetty huomioimaan erityisesti uuden käyttötarkoituserusteisen sääntelyn toimivuus; henkilötietojen suojan toteutuminen; vaikutukset poliisin ja muiden viranomaisten toimintaedellytyksiin; vaikutukset henkilötietojen käsittelyn valvontaan ja lisäksi muita mahdollisia huomioita.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta ja antaa seuraavan lausunnon:

1. Uuden käyttötarkoituserusteisen sääntelyn toimivuus

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sääntely on pääosin selkeää ja ymmärrettävää.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
 Sosiaali- ja terveysministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 33
 00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 8
 Helsinki

29 516 001
 35 829 516 001

295 163 415
 358 295 163 415

kirjaamo@stm.fi
 stm.fi

Poliisin henkilötietolain suhde poliisilain (872/2011) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen poliisille kuuluvien tehtävien suorittamiseksi tarpeellisten henkilötietojen käsittelyyn on suhteellisen selkeä. Myös suhde EU-lainsäädäntöön on pääosin selkeällä tavalla säädetty. Sen sijaan käytännössä voi kuitenkin syntyä tilanteita, joissa sääntelyn soveltaminen edellyttää kovin monen eri lain soveltamista samaan aikaan ja eri lakien välinen suhde erityisesti erityislainsäädäntöön on epäselvä.

Sen sijaan laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen (1054/2018, rikosasioiden tietosuojalaki), jolla on pantu kansallisesti täytäntöön ns. rikosasioiden tietosuojadirektiivi (EU) 2016/680 on soveltamisalaltaan yleisesti selkeämpää. Toisaalta voi hyvinkin epäillä onko sen 2 §:ssä todettu perussääntö ”*jos muussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemesta*” selkeydestään huolimatta eri perusoikeuksien soittamisen kannalta oikeasuhtaista ja tarkkarajaista sääntelyä.

Henkilötietojen käsittelytarkoitukset, henkilöryhmät ja käsiteltävien henkilötietojen sisältö on pääosin lausuttavassa lainsäädännössä jaoteltu helposti ymmärrettävällä tavalla.

Sen sijaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen ja arkaluonteisten tietojen käsittelyedellytykset on poliisin henkilötietolain 15.1 §:ssä kovin hankalasti sidottu tietosuojasetuksen 5 artiklan mukaisten periaatteiden tasolle eli sidottu pelkästään välttämättömyysedellytykseen. Vaikka sääntely on sinällään periaatetasolla hyväksyttävää ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaista, niin se vaikuttaa kuitenkin olevan sitä vain juridisteknisesti. Muilta osin 15 §:n mukainen sääntely vaikuttaa asianmukaiselta vaikka esimerkiksi 5 ja 6 momentissa sääntely on luonteeltaan, mihin henkilötietoja saa käyttää, mihin sen lisäksi saa käyttää ja mihin ei saa käyttää. Henkilötietojen käsittely kun yleensä on sallittua vain, jos siitä on erikseen säädetty. Siitä ei siis lähtökohtaisesti tulisi säätää, jos käsittely ei ole sallittua, ellei sillä selkeästi haluta rajata jotain käsittelyä, josta laissa on erikseen säädetty.

Rikosasioiden tietosuojalain erityisiin henkilötietoryhmiä ja henkilötunnusta koskeva sääntely on osin päällekkäistä ja rinnakkaista tietosuojasetuksen ja tietosuojalain kanssa. Lain soveltajalle erityisesti 2-4 lukujen sääntely vaikuttaa osin kovin päällekkäisenä lainsäädäntönä vaikeaksi ymmärtää ellei ymmärrä sen suhdetta edellä mainittuihin lakeihin ja ns. rikosasioiden tietosuojadirektiiviin. Sovelletaanko sitten kuitenkin esimerkiksi tietosuojasetusta tai tietosuojalakia, kun on kyse rikosasioiden tietosuojalain 2 §:n mukaisesti muussa laissa poikkeavasta säännöksestä?

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää arvioimaan, onko poliisin henkilötietolain teknistä käyttöyhteyttä koskeva sääntelytapa sovitettavissa yhteen tiedonhallintalain sääntelyn edustaman sääntelyn kanssa. Tulisiko toisin sanoen oikeus tietojen saamiseen ja henkilötietojen luovuttamiseen tapahtua teknisten rajapintojen ja katseluyhteyksien kautta.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole muuta lausuttavaa henkilötietojen poistamista ja hävittämistä koskevista säännöksistä kuin, että niitä tulisi aina arvioida suhteessa kerättävien tietojen primääreihin käyttötarkoituksiin. Kun käyttötarkoitusta ei ole, tiedot tulee hävittää.

2. Henkilötietojen suojan toteutuminen

Lainsäädäntö on sinällään selkeä rekisteröidyn näkökulmasta. Haasteen on kuitenkin se, että rekisteröidyn on tullut perehtyä sekä kansainväliseen että eurooppalaiseen sääntelyyn ja niitä täydentävään tietosuojalakiin ja rikosasioiden tietosuojalakiin ja moneen eri lakiin samaan aikaan ja esityksistä ei ole helposti ymmärrettävissä, miltä osin ja miten ja millä perusteella rekisteröityjen oikeuksia on rajoitettu. Soveltamishaasteet eivät saa johtaa tilanteeseen, että lain soveltaminen edellyttäisi oikeustieteellistä tutkintoa, jotta lainsäädännön sisällön voisi ymmärtää ja jotta rekisteröidyn oikeudet toteutuisivat täysimääräisesti siten kuin lainsäätäjät on edellyttänyt.

3. Vaikutukset poliisin ja muiden viranomaisten toimintaedellytyksiin

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole tietoa, että uusi lainsäädäntö olisi aiempaa enempää estänyt tai edistänyt viranomaisten toimivaltaa käsitellä henkilötietoja.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole näkemystä, miten rikosten ennalta estämistä ja paljastamista koskeva sääntely on toiminut lausuttavan uuden lainsäädännön perusteella.

4. Vaikutukset henkilötietojen käsittelyn valvontaan

Henkilötietojen käsittelyn valvonnasta vastaa tietosuojavaltuutettu. Siltä osin kun henkilötietojen käsittelyä on valvottu myös Valviran toimesta sosiaali- ja terveystoimen toimialalla, Valviralta ei ole

tullut sääntelyn toimivuutta koskevia huomioita. Sen sijaan jo yleisesti on kiinnitetty useissa eri lausunnoissa huomiota henkilötietojen käsittelyn valvontaan liittyvistä resurssihaasteista.

5. Muut mahdolliset huomiot

Ottaen huomioon, että lausuntopyyntöissä mainituissa laeissa käsitellään erittäin laajamittaisesti myös erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ja valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia henkilötietoja, edellä mainituissa laeissa on kuitenkin kovin vähän todettu suojaomista, jolla riskiperusteisesti turvattaisiin käsiteltävien henkilötietojen edellyttämä riittävä tietosuoja- ja tietoturva. Kriittisillä aloilla tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn tulee tapahtua valtioneuvoston periaatepäätösten edellyttämällä tavalla.¹

Kansliapäällikkö

Kirsi Varhila

Hallitusneuvos

Joni Komulainen

Liitteet Napsauta tähän hiirellä ja kirjoita liitteiden nimet kukin omalle rivilleen. Rivinvaihto enterillä.

Jakelu

Tiedoksi

¹ <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80732d82>